

Н. М. Попович

ORCID ID <https://http://orcid.org/0000-0001-7822-6980>

Доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва
Мукачівського державного університету,
м. Мукачево, Україна

ЗМІСТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО ДОСВІДУ ФАХІВЦЯ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті обґрунтовано зміст організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва у процесі неперервної професійної підготовки. Наголошено, що розроблена організаційно-методична система акумулює: мотиваційно-цільовий, методологічно-концептуальний, процесуально-змістовий, операційно-діяльнісний та оцінно-результативний компоненти. Доведено, що ефективність формування професійно-особистісного досвіду майбутнього педагога-музиканта забезпечують педагогічні умови, які відображають сукупність можливостей впливу інноваційного інформаційно-творчого освітнього середовища, переважання технологій проблемного навчання, міждисциплінарну інтеграцію у змісті процесу формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва, а також передбачають упровадження педагогічних технологій самоактуалізації досвіду у процесі професійної практики.

Ключові слова: організаційно-методична система, фахівець з музичного мистецтва, професійно-особистісний досвід, неперервна професійна підготовка.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, впровадження у зміст неперервної педагогічної освіти компетентнісного підходу (відповідно до онтологічної парадигми) забезпечить, на нашу думку, формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва, реконструкцію й оновлення процесу підготовки майбутнього педагога-музиканта, його оптимізацію і створення організаційно-методичної системи на засадах онтологічного, системного, особистісно орієнтованого, діяльнісного й компетентнісного підходів.

Актуальними питаннями вважаємо аналіз і гнучке застосування зарубіжного досвіду неперервної професійної підготовки фахівців з музичного мистецтва на засадах інтеграції педагогічних інновацій і творчості, чого стосуються роботи таких авторів, як: С. Джорджій-Хеммін (E. Georgii-Hemming), Є. Паркіта (E. Parkita), М. Вествол (M. Westvall), А. Вілк (A. Wilk); питання модернізації системи вищої освіти, відповідно до основних вимог Болонської декларації, висвітлені у дослідженнях В. Бергер (V. Berger), А. Блед (A. Bladh), К. Боуд (C. Bode), Дж. Мюлфейт (J. Muehlfeit), Т. Петрін (T. Petrin), А. Шіезроу (A. Schiesaro), Л. Тсукелайс (L. Tsoukalis); питанням впровадження проблемного навчання в умовах неперервної освіти й використання передового досвіду у педагогічних навчальних закладах приділено увагу такими дослідниками, як Д. Емідон (D. Amidon), Дж. Стіглер (J. Stigler), Дж. Хеберт (J. Hiebert), Р. Козма, (R. Kozma), В. Зумета (W. Zumeta); поетапне спрямування процесу професійної підготовки – Дж. Берієрс (J. Bardiërs), Маккензі (Mc. Kenzie), Е. Сімпсон (E. Simpson).

Мета статті – обґрунтувати зміст організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва у процесі неперервної професійної підготовки.

Результати дослідження. Організаційно-методична система формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва у процесі неперервної професійної підготовки має бути зорієнтована на запити не лише музично-педагогічної сфери, а більшою мірою – на потреби особистості, зацікавленої у прояві і збагаченні її досвіду і потенціалу, яка потребує професійно-творчого самоствердження, самореалізації і соціальної захищеності.

Необхідно підкреслити, що проектування організаційно-методичних систем, як одне з відгалужень педагогічного проектування, спрямоване на відтворення й диференціацію навчальних процесів. Проектуючи організаційно-методичні системи, необхідно враховувати такі їх особливості:

- 1) цілісність – залежність кожного елемента системи від його місця і функцій в системі;
- 2) структурність – функціонування системи зумовлене не стільки особливостями її окремих елементів, скільки властивостями її структури;
- 3) взаємозалежність системи і середовища – система формується і виявляє свої властивості у процесі взаємовпливів із середовищем;
- 4) ієрархічність – кожен елемент системи може розглядатися як система, а система, яка досліджується в цьому випадку, сама є елементом більш широкої системи;
- 5) множинність описів – внаслідок принципової складності кожної системи її адекватне пізнання вимагає побудови множини різних моделей, кожна з яких описує лише певний аспект системи.

Проектування організаційно-методичних систем зумовлює такі аспекти [1; 2]:

1. Об'єкт дослідження і система – не одне й те саме. В одному й тому ж об'єкті можна виділити кілька систем залежно від мети дослідження.

2. При виділенні системи відбувається штучне виокремлення явища (проблеми), яке досліджується, з навколишнього середовища. Це виокремлення є абстрагуванням відповідно до реальної єдності системи і середовища.

3. Виділяючи систему, необхідно визначити:

- а) елементи (компоненти) системи,
- б) елементи її середовища (оточення),
- в) істотні (системо утворюючі) зв'язки між елементами (компонентами) системи;
- г) істотні зв'язки із середовищем (оточенням).

4. У складних системах кожен елемент (субсистема) в іншому розгляді може бути самостійною системою. І навпаки, система з іншої точки зору є елементом (субсистемою) в системі вищого порядку. Тобто, виділяючи систему, слід завжди усвідомлювати, на якому рівні відбуватиметься робота з нею і точно дотримуватися вибраного рівня відмінності.

5. Певна якість системи задається не тільки якістю окремих елементів, які є в її складі, характером їх взаємозв'язків, а й зв'язками між цією системою і середовищем.

Організаційно-методичну систему формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва у процесі неперервної професійної підготовки розглядаємо як різновид педагогічної системи, оскільки вона має всі характерні ознаки, а саме [2]:

- становить основу теоретичного осмислення і побудови музично-педагогічної діяльності;
- охоплює певну сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого, цілеспрямованого педагогічного впливу на формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва;
- забезпечує виконання ціннісно-змістових, практичних і процесуально-результативних функцій у музично-педагогічній діяльності;
- сприяє досягненню поставлених цілей.

Необхідно зазначити, що об'єктам педагогічного впливу (у нашому випадку – професійно-особистісному досвіду фахівця з музичного мистецтва), окрім складності, системності, саморегуляції, притаманна і така якість, як саморозвиток, чим і зумовлюється варіативність, змінність, неповторюваність процесів. Своєрідність об'єкта педагогічного впливу полягає і в тому, що він розвивається не в прямопропорційній залежності від педагогічного впливу на нього, а за законами сприймання, розуміння, мислення, волі й характеру.

Процес формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва як організаційно-методична система охоплює такі основні етапи:

- визначення елементів (підсистем) системи, взаємозв'язок і взаємодія яких зумовлюють цілісність системного бачення;
- визначення провідної мети, необхідної для об'єднання елементів системи;
- об'єднання елементів системи на основі інтеграції; визначення її інтегруючого компонента, якостей, не властивих окремим її частинам;
- виявлення зв'язків між елементами системи і визначення її структури;
- визначення процесів управління системою;
- перевірка теоретичних положень шляхом поетапного проведення експерименту.

Розроблена нами організаційно-методична система формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва акумулює такі основні компоненти: мотиваційно-цільовий, методологічно-концептуальний, процесуально-змістовий, операційно-діяльнісний та оцінно-результативний. Розглянемо більш детально теоретичну основу змісту кожного з них.

Мотиваційно-цільовий компонент розробленої організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва містить ціле-мотиваційний блок, який є системоутворюючим, визначає функції всіх інших компонентів системи і охоплює мету й ієрархію завдань, головним серед яких є формування компонентів професійно-особистісного досвіду шляхом реалізації компетентнісного підходу в рамках онтологічної парадигми. Цей блок містить означені функції досліджуваного феномена.

Мета організаційно-методичної системи – поетапне формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва в системі неперервної професійної освіти. Ця мета конкретизується у таких завданнях:

- формувати компоненти професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва – інформаційно-мотиваційний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-практичний, професійно-рефлексивний – на основі впровадження технології формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва в системі неперервної професійної освіти;

- формувати мотивацію, цілі, потреби, ціннісні установки фахівців з музичного мистецтва, стимулювати творче самовираження й фахову самореалізацію особистості в музично-педагогічній діяльності;

- надати ґрунтовні фахові знання, уміння й навички з метою удосконалення і розвитку ключових, базових і функціональних компетентностей фахівців з музичного мистецтва, що забезпечить високий рівень сформованості професійно-особистісного досвіду.

Підструктурою в цьому блоці є функції професійно-особистісного досвіду, а саме: головна – фундаментальна функція; основні – інформативна, світоглядна й комунікативна функції; спеціальні функції – мотивуюча, виховна та стимулювальна.

Методологічно-концептуальний компонент організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва містить методологічно-концептуальний блок, який акумулює наукові підходи і принципи, а також педагогічні умови, що забезпечують ефективність означеного процесу.

Для досягнення мети і вирішення завдань організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва необхідно застосувати систему принципів навчання, модифікованих до неперервної професійної підготовки, а саме:

- принцип індивідуалізації який зумовлює реалізацію особистісно зорієнтованого підходу до навчання майбутнього фахівця з музичного мистецтва і передбачає виявлення й урахування особистісних інтересів, потреб, здібностей, можливостей, поетапного розвитку основних структурних компонентів професійно-особистісного досвіду і компетентностей майбутніх фахівців на кожному з етапів професійної підготовки;

- принцип наступності, який зумовлює поступове, поетапне, відповідно до освітнього ступеню й освітньо-професійної програми підготовки, набуття і збагачення змісту і якості професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва в умовах вищої освіти;

- принцип елективності, який передбачає надання широкого спектру навчальних курсів і методичних процедур для реалізації права вибору індивідуальної освітньо-професійної траєкторії підготовки фахівця з музичного мистецтва;

- принцип цілісності, який зумовлює використання у процесі поетапного формування структурних компонентів професійно-особистісного досвіду цілісного змісту наскрізної професійно-педагогічної програми підготовки фахівця з музичного мистецтва, добору відповідних форм, методів і способів навчання, а також методичного забезпечення;

- принцип рефлексивності, який передбачає впровадження у процес професійного навчання інноваційних технологій, методів і засобів, що розвивають суб'єктну позицію фахівця з музичного мистецтва, чого неможливо досягти за умови традиційних форм організації навчання, орієнтованого на об'єктну роль такого фахівця в музичному освітньому процесі;

- принцип інноваційності, який передбачає підвищення готовності фахівців з музичного мистецтва до оновлення змісту, форм, методів і технологій музично-педагогічної підготовки, стимулювання новаторства.

Ефективність формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва забезпечують педагогічні умови, які відображають сукупність можливостей впливу інноваційного інформаційно-творчого освітнього середовища, переважання технологій проблемного навчання, міждисциплінарну інтеграцію у змісті освітнього процесу, а також передбачають упровадження педагогічних технологій самоактуалізації досвіду фахівця з музичного мистецтва у процесі професійної практики.

Процесуально-змістовий компонент розробленої організаційно-методичної системи містить третій процесуально-змістовий блок, реалізацію якого забезпечують етапи, напрями і зміст формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва в умовах неперервної професійної підготовки: перший етап – професійно-орієнтувальний – передбачає підготовку фахівця з музичного мистецтва й формування його професійно-особистісного досвіду в період навчання у коледжі; другий етап – професійно-формувальний – передбачає формування професійно-особистісного досвіду у процесі професійної підготовки в університеті/академії/інституті.

Кожен із цих етапів зазнає розвитку, автономного удосконалення, що важливо мати на увазі для збереження цілісності та наступності процесу формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва в системі неперервної освіти.

Операційно-діяльнісний компонент організаційно-методичної системи містить четвертий операційно-діяльнісний блок, який акумулює форми і методи формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва в системі неперервної освіти, а також навчально-методичне забезпечення, що дає змогу удосконалити процес музично-педагогічної діяльності, посилити пізнавальну активність фахівців з музичного мистецтва, сприяти самостійним творчим діям учасників освітнього процесу [6, с. 57].

Оцінно-результативний компонент розробленої організаційно-методичної системи відповідає оцінно-результативному блоку, який містить оцінкове діагностування рівня сформованості професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва, відображає визначені критерії (мотиваційно-ціннісний, емоційно-емпатійний, творчо-діяльнісний, раціонально-когнітивний), рівні: низький (пасивно-споглядальний), середній (емоційно-ситуативний), високий (інтелектуально-творчий); освітній результат – рівень професійно-особистісного досвіду, виражений у сформованих компетентностях; збагачення професійно-творчого потенціалу; якість підготовки та конкурентоздатності на ринку освітніх послуг, а також готовність фахівців з музичного мистецтва до інноваційної музично-педагогічної діяльності.

Ефективність функціонування розробленої організаційно-методичної системи забезпечують такі фактори:

- врахування чинників впливу на ефективність процесу професійної підготовки: аргументована мотивація вибору професії, пролонговане діагностування професійної придатності, наявність професійно зумовлених особистісних якостей, дотримання діяльнісного і професійно-особистісного підходів в організації процесу професійної підготовки;

- оптимального поєднання теоретичного і практичного компонентів професійної підготовки майбутнього фахівця з музичного мистецтва;

- використання інноваційних педагогічних технологій у процесі професійної підготовки;

- різноманітність форм, методів і технологій здійснення професійної підготовки й умов реалізації цього процесу;

- різноманітність форм реалізації неперервної освіти;

- наступність процесів фахової підготовки в системі неперервної освіти;

- побудова процесу формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва на основі цілісного уявлення про теорію і практику концертно-виконавської, диригентської, музикознавчої, дослідницької, педагогічної та менеджерської діяльності у сфері музичного мистецтва.

Висновки. Таким чином, з позиції системного підходу, усі компоненти організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва у процесі неперервної професійної підготовки мають максимально стимулювати активний стан усіх структурних складових професійно-особистісного досвіду. Функціонування компонентів розробленої організаційно-методичної системи сприятиме виконанню вимог кожного з її етапів і системи загалом, забезпечуючи якісний професійно-особистісний результат.

References

1. Берека В. Є. Неперервна педагогічна освіта як системна технологія. *Наукові записки Тернопільського національного пед. ун-ту. Сер. : Педагогіка*. 2007. № 4. С. 25–29.
Bereka, V. (2007). Nепererpvna pedahohichna osvita yak systemna tekhnolohiia [Continuous pedagogical education as system technology]. Ternopil, Ukraine : Pedagogy.
2. Володько В. Педагогічна система навчання : теорія, практика, перспективи : навч. посіб. Київ : Пед. преса, 2000. 148 с.
Volodko, V. (2000). Pedahohichna systema navchannia : teoriia, praktyka, perspektyvy [Pedagogical system of teaching: theory, practice, perspectives]. Kyiv, Ukraine : Pedagogical press.
3. Гулай О. Неперервна освіта – умова формування висококваліфікованого фахівця. *Вісник Львівського університету ім. І. Франка : зб. наук. праць*. 2010. С. 3–10.
Hulai, O. (2010). Nепererpvna osvita – umova formuvannia vysokokvalifikovanoho fakhivtsia [Continuing education is a condition for the formation of a highly qualified specialist]. *Visnyk Lvivs'koho universytetu im. I. Franka : zbirnyk nauk. prats' – Herald of Lviv University I. Franco: Collection of Sciences. Works*, 3-10.
4. Євдокимова Н. О. Професійний досвід як суб'єктивно-психологічна реальність. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. Сковороди. Серія «Психологія»*. 2009. Вип. 31.
Yevdokymova, N. O. (2009). Profesiinyi dosvid yak subiektyvno-psykholohichna realnist [Professional experience as subjective-psychological reality]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H. Skovorody. Seriya «Psykholojiya» – Bulletin of Kharkiv National Pedagogical University named after G. Skovoroda. Series "Psychology"*, 31.

5. Зязюн І. А. Концептуальні засади освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. № 1. С. 3–12.

Zyazyun, I. A. (2000). Kontseptualni zasady osvity v Ukraini [Conceptual foundations of education in Ukraine]. *Pedahohika i psykholojiya profesiynoi osvity – Pedagogy and psychology of vocational education*, 1, 3-12.

6. Попович Н. М. Взаємодія діяльнійшої і практичної складових у структурі професійно-особистісного досвіду майбутнього фахівця. *Педагогічний процес : теорія і практика*. 2014. С. 51–63.

Popovich, N. M. (2014). Vzaiemodiia diialnisnoi i praktychnoi skladovykh u strukturі profesiino-osobystisnoho dosvidu maibutnoho fakhivtsia [Interaction of active and practical components in the structure of professional and personal experience of a future specialist]. *Pedahohichnyy protses : teoriya i praktyka – Pedagogical Process: Theory and Practice*, 51-63.

Popovych N. M.

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Pedagogy Music Education and Performance Art,
Mukachevo State University

THE ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL SYSTEM' CONTENT OF MUSICAL ART SPECIALISTS' PROFESSIONAL AND PERSONAL EXPERIENCE FORMATION OF DURING CONTINUOUS PROFESSIONAL TRAINING

The article substantiates the content of the organizational and methodical system of forming the professional and personal experience of a specialist in the art of music in the process of continuous professional training. It was emphasized that the developed organizational and methodical system accumulates: motivational-purposeful, methodological-conceptual, procedural-content, operational-activity and evaluation and productive components. It is proved that the effectiveness of forming the professional and personal experience of the future teacher-musician provides pedagogical conditions that reflect the set of possibilities of the influence of the innovative information and creative educational environment, the prevalence of technologies of problem learning, interdisciplinary integration in the content of the process of formation of professional and personal experience of music art specialists, and It also provides for the introduction of pedagogical technologies for self-actualization of experience in the process of professional practice.

The formation of professional and personal experience of the future professionals is considered as a scientifically founded system of subject-object interaction based on the principle of a personal approach; it is informationally saturated by content, individualized by form, intensive in times, aims at formation of a notional paradigm of the personality of the teacher of music. The purpose of education is to improve the scope and development of continuous system of pedagogic education, which will provide the formation of the teaching staff able to carry out its professional activities according to the democratic and humanistic principles, and implement the education policy as a priority function of the state, aimed at development and self-actualization of the individual, to meet its educational, spiritual and cultural needs, and the need to be competitive in the job market based on the national heritage of global importance and established European traditions. For development of theory and practice of the specialized training of the future music teachers, the search for innovation approaches to formation of professional and personal experiences of students gains particular importance.

Key words: *organizational-methodical system, specialist in musical art, professional and personal experience, continuous professional training.*

Одержано редакцією 07.03.2019

Прийнято до публікації 16.03.2019

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Г. В. Товканець